

gromadzonej w latach 30. ubiegłego wieku. Zachwycili się sztuką Fonów i od ponad 20 lat każdego roku odwiedzają Benin, dokumentując ślady kultu.

Ewa Prączyńska

Wystawa

„Sudan. Zapomniana Afryka na starych pocztówkach” Z KOLEKCJI PRYWATNEJ ADAMA RYBIŃSKIEGO

Wernisaż wystawy: 18 października 2016 r.

Pałac Kazimierzowski
Uniwersytet Warszawski

Organizator:

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW

Kurator wystawy: Edyta Łubińska

282
COPYRIGHT

HOW THEY TRAVEL IN KORDOFAN.

G. N. MORHIG,
THE ENGLISH PHARMACY,
KHARTOUM

Pocztówka ze zbiorów Adama Rybińskiego

Wystawa, która trwała zaledwie dwa tygodnie była wydarzeniem unikalnym w swoim rodzaju, ponieważ przedstawione na niej eksponaty, to nie tylko zwykły zbiór pocztówek, gromadzonych niestrudzenie latami i z wielką pasją przez dr Adama Rybińskiego, lecz wspaniałe świadectwo afrykańskich kultur. Jest to dokument o nieocenionej wartości etnograficznej i historycznej z końca XIX i początku XX wieku, obrazujący świat ludów nilockich z Sudanu Południowego (Szylluków, Dinka i Nuerów), a także Kuszytów z północno-wschodniego Sudanu (Bedża), który w dużej mierze nieuchronnie przeminął, przynajmniej w jego wizualnym, kulturowym wymiarze. Kilkadziesiąt powiększonych portretów ustawionych półkolistie, tworzyło przestrzeń dla ekspozycji najcenniejszej – samych pocztówek prezentowanych w oszklonej gablocie. Niektóre z nich, powiększone, znalazły się na dużych planszach. Były to nie tylko portrety osób (kobiet, dziewcząt, portrety dziecięce, mężczyzn, wojowników, wodzów), lecz także portrety zbiorowe, przeważnie liczące około dziesięciu osób. Zdjęcia liczniejszych grup pokazywały arabską szkołę, egipską armię czy policję z Chartumu. Dzięki powiększeniom postaci, można było dostrzec detale stroju, ozdoby, skaryfikacje, broń lub, jak w przypadku scen zbiorowych, utrwalone elementy obyczajowości i codziennych zajęć (łowienie ryb, polowanie, wypas bydła, uprawę pola, posiłek). Naturalne tło zdjęć odsłaniało także specyfikę środowiska przyrodniczego i kulturowego otoczenia uwiecznionych na fotografiach Afrykanów. Większość pocztówek opatrzona jest objaśniającymi je podpisami, co tym bardziej nadaje fotografiom status bezcennych źródeł na potrzeby badań etnograficznych i historycznych.

Pod niektórymi powiększonymi zdjęciami z kolekcji pocztówek zostały umieszczone motto „spotkania z drugim człowiekiem”, w większości autorstwa Ryszarda Kapuścińskiego.

Z okazji wystawy została wydana niewielkiej objętości książka, pod redakcją Macieja Ząbka i Edyty Lubińskiej, *Sudan. Zapomniana Afryka na starych pocztówkach*, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, Warszawa 2016, s. 110. Książka, w części pierwszej – tekstowej, zawiera trzy artykuły tematycznie związane z wystawą: jeden pióra Macieja Ząbka, *Stare pocztówki z Afryki*, a dwa Jarosława Różańskiego, *Szylluk, Dinka, Nuer – Niloci z Sudanu Południowego* oraz *Bedża – Kuszyty z północno-wschodniego Sudanu*. Pierwszy artykuł jest ciekawym wprowadzeniem w historię kartek pocztowych (zwanych także odkrywkami), które po raz pierwszy pojawiły się na terenie Austro-Węgier w 1869 roku, mając ułatwić cenzurowanie korespondencji z wojska bez uciążliwego odklejania kopert. Od 1875 roku, kiedy to zostały dopuszczone do międzynarodowego obiegu, pocztówki przeszły swoistą ewolucję w kierunku, jak objaśnia autor artykułu, uatrakcyjnienia ich treści ikonicznej, co przesądziło o ich popularności. M. Ząbek zwraca uwagę na ich wartość jako materiałów badawczych, podkreślając jednak konieczność krytycznej ich oceny, szczególnie

w przypadku zdjęć pozowanych, które są subiektywnym obrazem rzeczywistości kreowanym przez fotografującego.

Artykuły J. Różańskiego wprowadzają w świat ludów, których przedstawiciele zostali uwiecznieni na starych fotografiach. Dają one syntetyczny obraz ich kultur i zmian, którym podlegają, szczególnie we współczesnym świecie pod wpływem procesów globalizacji w obszarze gospodarczym, społecznym, politycznym i informatycznym. Autor scharakteryzował pokrótce szczególne cechy ludów i kultur wymienionych w tytule. Podkreślił jednak, iż pomimo zmian, zachowały one swój specyficzny, rozpoznawalny charakter utrwalony w języku, w religii i w elementach materialnych.

Wymienione artykuły są ciekawym i ważnym uzupełnieniem zaprezentowanej ekspozycji, które przybliżają i pozwalają zrozumieć świat uwieczniony na starych fotografiach.

W książce zamieszczony jest również wywiad E. Łubińskiej z dr Adamem Rybińskim pt.: *Rozmowy niedokończone. O Afryce i o spotkaniu z drugim człowiekiem, o książkach i o pasji kolekcjonowania*.

W części drugiej znajduje się katalog powiększonych fotografii wraz z ich opisami. Uderzająca jest dbałość o kompozycję zdjęć i ich wysoka techniczna jakość, co sprawia, że same w sobie są dziełami sztuki fotograficznej.

Krótki czas prezentowanej ekspozycji rekompensuje jej „wędrowny charakter”. Wystawa, po swojej warszawskiej ekspozycji, przez dwa tygodnie gościła na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, a następnie, 16 grudnia 2016 r. została przewieziona do Muzeum Misyjno-Etnograficznego Księży Werbistów w Pieniężnie. Na użytek tej ekspozycji wystawa została wzbogacona eksponatami z sekcji afrykańskiej zbiorów własnych Muzeum w Pieniężnie, gdzie pozostanie do połowy lutego 2017 r. Następnie zostanie przeniesiona na Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, staraniem tamtejszej Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej, aby wiosną powrócić do warszawskiej Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej UW.

Małgorzata Szupejko